

УДК 355:599:237

Валентин Петрович МАТВІЙЧУК,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри кінології
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КІНОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН З МАЙБУТНІМИ ОФІЦЕРАМИ-ПРИКОРДОННИКАМИ

Статтю присвячено методичним аспектам проведення практичних заняттях з кінологічних дисциплін. Визначено методичні особливості проведення практичних заняттях з кінологічних дисциплін з майбутніми офіцерами-прикордонниками.

Ключові слова: *методичні особливості, практичні заняття, кінологічні дисципліни, майбутні офіцери-прикордонники.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Застосування ефективних методів навчання для забезпечення якісної підготовки майбутніх офіцерів було та залишається актуальною науковою проблемою для науково-педагогічного складу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького (НАДПСУ). Низка нормативних документів з організації, планування та ведення навчально-виховного процесу, науково-методичних рекомендацій, результатів аналізу різноманітних контрольних заходів в контексті навчально-виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі не дозволяють чітко визначити конкретну методику проведення тих чи інших видів занять.

Серед основних аудиторних та польових занять, на нашу думку, заслуговують на увагу заняття практичної спрямованості, основною метою яких є формування і розвиток професійно-важливих якостей, необхідних для виконання функціональних обов'язків, а також набуття фахівцями практичних навичок майбутньої професійної діяльності.

У наказі Адміністрації Державної прикордонної служби України (АДПСУ) від 06.12.2013 року № 798-ос "Про підсумки підготовки та використання в охороні державного кордону інспекторів-кінологів зі службовими собаками у 2013 році" серед прогалин з питань підготовки кінологічного персоналу зазначено таке: "Практичні заняття з підготовки спеціалістів-кінологів і службових собак проводяться на низькому організаційному та методичному рівнях, без моделювання відповідної обстановки (у світлий час доби, за простими та заздалегідь відомими умовами, без застосування хитрощів, які використовують порушники кордону) та використання всього спектра сторонніх (відволікаючих) запахів" [1].

З метою покращення методичної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників науково-педагогічним складом кафедри кінології НАДПСУ було внесено корективи до змісту навчально-методичних матеріалів робочих навчальних програм. Особливу увагу приділено покращенню методики проведення практичних занять, а саме моделюванню обстановки на занятті та наближенню її до тієї, яка складається на державному кордоні в умовах проведення антитерористичної операції.

Набутий науково-педагогічним складом практичний досвід використання кінологічного забезпечення в умовах, наближених до бойових, дозволяє моделювати обстановку на заняттях з урахуванням вимог АДПСУ.

Проблема вибору методів подання навчального матеріалу тим, хто навчається, залишається однією з найважливіших проблем дидактики, актуальність якої має як теоретичне (підготовка до проведення різних видів занять), так і практичне (безпосереднє висвітлення навчальних питань) значення. Успішність її вирішення є однією зі складових оптимальності спільної діяльності науково-педагогічного складу та курсантів у навчальному військово-професійному середовищі [2, с.52].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Значну кількість

досліджень присвячено методичним особливостям підготовки майбутніх офіцерів: розробку методики підготовки та проведення різних видів занять з майбутніми офіцерами запасу започатковано у роботі В. В. Райка [3]. Окремі аспекти проблеми підготовки кінологічного персоналу розглядалися у роботах В. П. Руденка [4], О. Д. Богданюка [5] та С. В. Серховця [6]. Проте, поза увагою науковців на цей час залишається методика проведення практичних занять з кінологічних дисциплін з майбутніми офіцерами-прикордонниками.

Метою статті є уточнення методики проведення практичних занять з кінологічних дисциплін з майбутніми офіцерами-прикордонниками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усі польові заняття необхідно проводити на фоні нескладної тактичної обстановки, що створюється для кожного навчального питання, але з метою максимального наближення занять до умов бойових дій, виховання у майбутніх офіцерів ініціативи, активності, сміливості. Тактична обстановка повинна бути пов'язана єдиним задумом дій під час відпрацювання всіх навчальних питань теми [3, с. 112].

Практичні заняття з кінологічних дисциплін з майбутніми офіцерами-прикордонниками мають на меті озброїти їх необхідними теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для умілого керівництва підлеглим кінологічним персоналом у майбутній оперативно-службовій діяльності.

До основи організації та проведення практичних занять з підготовки майбутніх офіцерів з кінологічних дисциплін покладено його програмно-цільову побудову. Тематичний зміст кожного практичного заняття чітко зорієнтований на досягнення результатів щодо набуття курсантами конкретних знань, умінь і навичок. Вивчення тем зазначених навчальних дисциплін здійснюється в логічній послідовності для забезпечення комплексної підготовки майбутніх офіцерів та забезпечення їх готовності уміло та ефективно керувати підлеглими інспекторами-кінологами із закріпленими за ними службовими собаками.

Навчання курсантів НАДПСУ з кінологічних дисциплін ґрунтується на загальних дидактичних принципах, вироблених військовою педагогікою. Разом з тим їх навчання притаманні такі особливості:

по-перше, у процесі практичних занять доводиться вирішувати два завдання: підготовка майбутніх офіцерів до керівництва діями кінологічного персоналу і, паралельно, перевірка готовності помічника керівника заняття та закріпленого за ним службового собаки до виконання завдань за призначенням.

Крім цього, у процесі занять здійснюється одночасне формування у курсантів комплексу знань, умінь і навичок діяти як старший зміни прикордонних нарядів та старший прикордонних нарядів у пункті пропуску через державний кордон (старшим прикордонного наряду) як в умовах повсякденного несення служби, так і в умовах загострення військово-політичної і криміногенної обстановки;

по-друге, під час занять з кінологічних дисциплін підтримується міждисциплінарний зв'язок щодо застосування курсантами умінь та навичок з питань охорони та захисту державного кордону, а саме з дисциплін кафедр:

тактики прикордонної служби (організація несення служби у різних видах прикордонних нарядів);

прикордонного контролю (технологія прикордонного контролю в різних видах пунктів пропуску);

зв'язку, автоматизації та захисту інформації (порядок організації і підтримання зв'язку в прикордонному наряді);

загальновійськових дисциплін (орієнтування на місцевості, мінна підготовка);

особистої безпеки (застосування спеціальних засобів під час затримання порушника законодавства України з прикордонних питань).

Зазначене потребує від викладача володіння комплексом умінь і знань з дисциплін перерахованих кафедр, досвіду практичної діяльності в підрозділах охорони кордону, постійного вдосконалення навичок та знання вимог керівних документів щодо організації прикордонної служби та прикордонного контролю;

по-третє, необхідно акцентувати увагу майбутніх офіцерів на тому, що підготовка інспекторів-кінологів і службових собак здійснюється не тільки на заняттях зі спеціальної підготовки, але й під час повсякденного використання службових собак в охороні державного кордону. Ця осо-

близькість покладає на офіцерів підрозділів охорони кордону і начальників кінологічних відділень додаткові обов'язки щодо контролю за повсякденною службовою діяльністю кінологів та закріплених за ними службових собак;

по-четверте, звертати увагу курсантів на те, що результати тренування службових собак є не одразу помітними. Під час їх проведення кінологам доводиться повторювати одноманітні дії багато разів як протягом одного заняття, так і всього періоду тренування та використання в службі з охорони державного кордону службових собак. Тому під час проведення практичних занять і тренувань кінологів і закріплених за ними службових собак керівник заняття повинен створювати такі умови, які б сприяли підвищенню свідомості й активності роботи інспектора-кінолога із закріпленим за ним службовим собакою.

Особливу увагу слід наголошувати на постійному ризику на заняттях для здоров'я персоналу навчальних груп, що залучаються до занять, оскільки можливі укуси собаками, передавання захворювань спільних для людини і тварини, а відтак знання і дієвий контроль за дотриманням заходів безпеки і особистої гігієни є запорукою збереження здоров'я підлеглих.

Отже, вищезазначене потребує:

знання керівником заняття, його помічниками та курсантами тактики дій підрозділів та прикордонних нарядів з охорони державного кордону, прийомів та способів використання службових собак під час несення прикордонної служби та здійснення прикордонного контролю у різних умовах обстановки;

наявності навчально-матеріальної бази і значного часу для створення належних умов для проведення практичного заняття на необхідному методичному рівні;

залучення додаткової кількості військовослужбовців як навчальних порушників та інших помічників для використання у складі навчальних прикордонних нарядів;

витрачання керівниками занять значного часу для контролю дій кожного навчального прикордонного наряду, посиленого інспектором-кінологом та закріпленим за ним службовим собакою, з питань вирішення ввідних згідно з планом їх відпрацювання;

контролю з боку всіх посадових осіб за дотриманням заходів безпеки і правил особистої гігієни під час проведення практичних занять з кінологічних дисциплін з використанням службових собак.

Проведення практичних занять з кінологічних дисциплін передбачає використання наявної навчально-матеріальної та технічної бази, яку слід мати в кожному підрозділі охорони державного кордону, а саме:

смугу перешкод;

майданчик для дресирування собак з навиків захисту;

майданчик для привчання собак до огляду транспортних засобів;

майданчик для виведення собак;

прилади та інвентар з підготовки та використання розшукових (спеціальних) собак.

У ході занять у майбутніх офіцерів-прикордонників формуються уміння щодо підготовки до проведення практичних занять з кінологічним персоналом підрозділів охорони державного кордону, яке включає:

– особисту підготовку керівника до заняття;

– підготовку місць проведення заняття та відповідну навчально-матеріальну базу:

підготовку помічників керівника заняття (військовослужбовців складу навчального прикордонного наряду, навчальних порушників та інших помічників);

підготовку кінологів із закріпленими за ними службовими собаками.

Практичні заняття з кінологічних дисциплін проводяться у Центрі забезпечення навчального процесу НАДПСУ з використанням спеціальних засобів, елементів навчально-матеріальної бази та службових собак. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому навчально-методичному матеріалі – тестах, ввідних різного ступеня складності, тощо.

Практичне заняття, як правило, проводиться методом тренувань. Головним його змістом є практична робота кожного курсанта [2, с. 141].

Методичні особливості проведення практичних занять з кінологічних дисциплін з майбутніми офіцерами-прикордонниками зумовлені, насамперед, відсутністю у них знань з дисциплін ветеринарної медицини, зооінженерії та зоопсихології, що, на нашу думку, ускладнює розуміння

процесів природи дресирування службових собак. Але, незважаючи на наявність проблемних питань у підготовці курсантів, необхідні знання, уміння та навички з питань керівництва діями кінологічного персоналу підрозділів охорони кордону вони отримують.

Висновки. Урахування методичних особливостей проведення практичних занять з кінологічних дисциплін, які розглядалися у статті, дозволить покращити якість навчання майбутніх офіцерів-прикордонників загалом та рівень методичної майстерності майбутніх офіцерів-прикордонників зокрема.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є висвітлення структури та змісту проведення практичного заняття з навчальної дисципліни “Кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності підрозділів охорони державного кордону” з майбутніми офіцерами-прикордонниками з урахуванням досвіду практичної діяльності підрозділів охорони кордону у сучасних умовах.

Список використаної літератури

1. Про підсумки підготовки та використання в охороні деревного кордону інспекторів-кінологів зі службовими собаками у 2013 році : наказ № 798-ОС Адміністрації Державної прикордонної служби України від 06.12.2013.
2. Сінкевич С. В. Застосування евристичного методу навчання – основа випереджального характеру професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників / С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 2(71). – С. 52, 141.
3. Райко В. В. Методика підготовки та проведення тактико-стройових занять з майбутніми офіцерами запасу / В. В. Райко // Збірник наукових праць № 56/2010. Серія: педагогічні та психологічні науки / гол. ред. Л. М. Романишина. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2010. – С. 111–114.
4. Руденко В. П. Теорія і практика навчання курсантів-кінологів у військово-навчальних закладах (1945–1997 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 20.02.02 “Військова педагогіка та психологія” / В. П. Руденко ; Акад. прикордон. військ України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький, 1998. – 20 с.

5. Богданюк О. Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. Д. Богданюк ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2007. – 20 с.

6. Серховець С. В. Сутність та зміст кінологічного забезпечення оператив-но-службової діяльності правоохоронних органів / С. В. Серховець // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 1(70). – С. 147–153.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Сінкевич С. В.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2014.

Матвійчук В. П. Методические особенности проведения практических занятий по кинологическим дисциплинам с будущими офицерами-пограничниками

Статья посвящена методическим аспектам проведения практических занятий по кинологическим дисциплинам. Определены методические особенности проведения практических занятий по кинологическим дисциплинам с будущими офицерами-пограничниками.

Ключевые слова: методические особенности, практические занятия, кинологические дисциплины, будущие офицеры-пограничники.

Matviichuk V. P. Methodological features of practical training within canine subjects of future border guard officers

The article is devoted to methodological aspects of conducting workshops with canine subjects. Methodical features of practical training in canine subjects of future border guard officers.

To the base of the workshops and the preparation of future officers with canine subjects put the program-building landing. The thematic content of each class clearly focused on achieving results in the cadets acquiring specific knowledge and skills. The study of these topics disciplines performed in a logical sequence to ensure comprehensive training of future officers and ensure

their readiness with regard to skillfully manage subordinate supervisors, dog owners of their designated service dogs.

During studies it has been carried out the simultaneous cadets formation of knowledge and skills to act as a senior border changes costumes and dresses in a senior border crossings across the state border (senior of border patrol) both in terms of daily duty, and in the face of the deteriorating the military political situation.

The above requires the possession of a set of teacher skills and knowledge of the subjects listed departments, practical experience in units of border continuous improvement of skills and knowledge requirements of the regulations on the organization of border and border control.

Methodological features of practical training in canine subjects of future border guard officers, above all, lack of knowledge in the disciplines of veterinary medicine, and zooengineering zoopsychology that, in our opinion, makes it difficult to understand the processes of nature training dogs. But, despite the presence of difficulties in preparing students required knowledge and skills for management actions Dog Training personnel departments border protection they receive.

Keywords: *methodological features, workshops, canine disciplines, future officers, border guards.*